

LANA MILIVOJEVIĆ*

Sugestivna pitanja intervjuista tijekom kriminalističkog intervjua

Sažetak

U radu se s kriminalističkog aspekta razmatraju sugestivna pitanja kao negativni sugestivni utjecaji tijekom vođenih kriminalističkih intervjua sa svjedocima događaja - kaznenih djela i prekršaja na uzorku od 30 snimki. Provedeni kriminalistički intervjui za potrebe ovog istraživanja vođeni su između studenata Visoke policijske škole u Zagrebu kao intervjuista i kao intervjuiranih svjedoka događaja. Intervjuisti su prije vođenja kriminalističkih intervjua dobili teoretska znanja o ispravnim taktikama vođenja kriminalističkog intervjua te im je ukazivano na važnost izbjegavanja sugestivnih utjecaja tijekom kriminalističkog intervjua.

Unatoč očekivanjima da u provedenim kriminalističkim intervjuiima sa svjedocima intervjuisti neće postavljati sugestivna pitanja ili da će ona biti iznimno rijetka, rezultati provedenog istraživanja pokazali su da su takva pitanja postavljana unatoč prethodno održanoj teorijskoj edukaciji intervjuista o taktikama vođenja kriminalističkog intervjua i uputama o izbjegavanju sugestivnih utjecaja.

Iz rezultata istraživanja proizašlo je da su u većini analiziranih snimki provedenih kriminalističkih intervjua u fazi postavljanja pitanja postavljana sugestivna pitanja, dok su u vrlo malom broju, kao podvrsta sugestivnih pitanja, postavljana kaptiozna pitanja. Sugestivna su pitanja postavljali intervjuisti oba spola, od kojih je po načinu na koji su formulirana, odnosno podvrstama, bilo najviše zatvorenih pitanja s dvije ponuđene opcije odgovora.

U radu su rezultati istraživanja potkrijepljeni s pojedinim primjerima postavljenih sugestivnih i kaptioznih pitanja.

Ključne riječi: *kriminalistički intervjui, kriminalistička taktika, sugestivnost, negativni sugestivni utjecaji, sugestivna pitanja.*

* dr. sc. Lana Milivojević, profesorica visoke škole u trajnom zvanju, MUP RH, Ravnateljstvo policije, Policijska akademija, Visoka policijska škola u Zagrebu.

1. UVOD

Kriminalističkim intervjmom prikupljaju se obavijesti od osoba koje na temelju vlastitih opažanja ili određenih spoznaja drugih osoba imaju obavijesti koje bi mogle biti od važnosti za tijek kriminalističkog istraživanja i daljnji tijek kaznenog (prekršajnog) postupka. Takvi izvori obavijesti vezani uz kazneno djelo/prekršaj u povodu kojeg su prikupljeni od osoba kao svjedoka tih počinjenih kažnjivih radnji, nazivaju se personalni izvori. Prema Modlyju i Korajliću, svjedok je: „osoba koja iskazuje pred nadležnim tijelom postupka o činjenicama koje je neposredno opažala ili doznala.“ Svjedoci koji iskazuju temeljem vlastitog opažanja nazivaju se svjedoci očevidci ili lat. *testis de scientia propria*; dok se oni koji iskazuju na temelju onoga što su spoznali od drugih osoba nazivaju svjedocima po čuvenju ili lat. *testis de auditu*.

Kriminalistički intervjui Pavliček (2013:64) definira kao: „... Metodu kriminalistike koja obuhvaća dostignuća znanstvenih istraživanja ali i najbolja iskustva o primjeni komunikacijskih vještina u svrhu prikupljanja obavijesti za potrebe kriminalističkog istraživanja i kaznenog postupka.“. Sastoji se od nekoliko faza (uvodna faza, faza slobodnog dosjećanja, faza postavljanja pitanja, završna faza kriminalističkog intervjua, faza vrednovanja kriminalističkog intervjua) - pa se stoga i naziva stupnjeviti kriminalistički intervjui.¹ Treba navesti kako je Pavliček (2016:11) istaknuo potrebu osposobljavanja i izučavanja taktika i vještina prikupljanja obavijesti iz personalnih izvora koja se u kriminalističkoj praksi često zanemaruje zbog shvaćanja da svatko zna komunicirati i da se ta vještina dodatno unaprjeđuje iskustvom pa se pri tome zbog nedovoljne educiranosti griješi, između ostalog i postavljanjem sugestivnih pitanja intervjuišta. Ta istaknuta potreba za educiranjem potkrijepit će se i rezultatima istraživanja prikazanim u ovom radu kroz rezultate o pojavnosti i učestalosti sugestivnih utjecaja intervjuišta u provedenim kriminalističkim intervjuiima sa svjedocima događaja.

Provođenje kriminalističkih intervjua sa svjedocima događaja vrlo je kompleksna socijalna i verbalna interakcija za uspjeh koje je, prema Dando i sur. (2016), potrebna učinkovita komunikacija intervjuišta s intervjuiranom osobom i učinkovito poznavanje uloge intervjuirane osobe, koja da bi pružila podatke iz svoje memorije na postavljeno pitanje intervjuišta - mora prvo razumjeti postavljeno pitanje, a potom pokrenuti niz kognitivno zahtjevnih procesa da bi informacije s kojima raspolaže podijelila s intervjuištom. Pri tome je, prema navedenim autorima, uloga intervjuišta pružanje potpore i ohrabivanje dosjećanja intervjuirane osobe kroz postavljanje pitanja s ciljem prikupljanja što većeg broja važnih informacija o događaju.

Za potrebe ovog rada potrebno je definirati pojmove sugestibilnosti i sugestivnosti, pri čemu je značajno razlikovati ta dva pojma.

Stern je prvi, tijekom svojeg znanstvenog rada od 1910. do 1939. godine, dao empirijski dokaz kako svjedoci pod utjecajem sugestivnih pitanja mogu dati iskrivljene podatke tijekom svojeg iskazivanja (Drake, 2009). Također, Stern je prvi dao i definiciju sugestivnih pitanja,

¹ O kriminalističkom intervjui i fazama stupnjevito kriminalističkog intervjua više u Pavliček (2013: 87- 124.). Također, o kriminalističkom intervjui i njegovu provođenju više i u: Inbau, Reid, Buckley, Jayne (2013), Ferraro (2015) i Schollum (2005).

O učinkovitim tehnikama vođenja razgovora i ispitivanja više u: Gordon, N. J., Fleisher, W., Efikasne tehnike vođenja razgovora i ispitivanja, Academic Press, 2002.

o čemu će više biti rečeno u daljnjem dijelu rada pri razmatranju mogućih vrsta sugestivnih utjecaja.

Značajno je napomenuti da je Loftus sedamdesetih godina prošlog stoljeća (Loftus:1975) intenzivnije istraživala iskrivljenje ljudske memorije pa je dio svojih značajnijih istraživanja posvetila i utjecaju sugestivnih pitanja na svjedočenja očevidaca nekog događaja i utjecaju navedenoga na kazneni postupak. Iako svjedočenje očevidaca događaja predstavlja jak dokaz na sudu, ono, sukladno s provedenim brojnim istraživanjima, nije uvijek pouzdano jer pamćenje očevidaca može biti narušeno kako sugestivnim pitanjima, tako i pogrešnim tumačenjima događaja, pogrešnom identifikacijom osoba, razgovorima s drugim svjedocima događaja i nekim vlastitim očekivanjima svjedoka u pogledu onoga što bi se trebalo dogoditi (Laney, Loftus: 2014).

Gudjonsson i Clark (1986:84) su 1986. godine definirali su **istražnu sugestibilnost** kao: „doseg do kojega, unutar zatvorene socijalne interakcije, ljudi počinju prihvaćati poruke koje su im priopćene tijekom formalnog ispitivanja i koje kao rezultat utječu na njihov naknadni bihevioralni odgovor.“² Također, Gudjonsson i Clark (1986:84) razlikuju dva tipa sugestibilnosti – osjetljivost na vodeća pitanja (engl. *leading questions*) i pritisak tijekom intervjua (engl. *interrogative pressure*). Na navedenu definiciju istražne sugestibilnosti kasnije se referiraju i drugi brojni referentni autori Baxter i Boon (2000), Drake (2008), Ceci i Bruck (1995), Miline i Bull (1999) i dr.

Pavliček (2013:109) navodi kao jednu od najkorištenijih definicija sugestibilnosti onu koju su dali Ceci i Bruck, a koji navode da se radi o: „stupnju do kojeg kodiranje, pohranjivanje, prisjećanje i opisivanje događaja može biti pod utjecajem različitih unutarnjih i vanjskih čimbenika.“ Također Pavliček (2013:109) navodi i da Milne i Bull definiraju sugestibilnost kao: „stupanj utjecaja brojnih socijalnih i psihičkih faktora povezanih s procesom intervjuiranja koji utječu na kodiranje, memoriranje, prisjećanje i iskazivanje“.

Schollum (2005) navodi da postoje tri komponente sugestibilnosti i one se odnose na neizvjesnost, međusobno povjerenje i očekivanja s kojima intervjuist može lako manipulirati.

Sugestibilnost tijekom provođenja intervjua od strane policije pojedini su autori ranije razmatrali u svojim radovima, pri čemu za potrebe ovog rada ponajprije treba istaknuti već spomenute Gudjonsson i Clark (1986), koji su proučavali istražnu sugestibilnost u policijskom ispitivanju svjedoka (sociološko – psihološki model) u fazi postavljanja pitanja.

Nadalje, uz sugestibilnost potrebno je definirati i razlikovati kao značajan - **pojam sugestivnosti**. Pavliček (2013:110) navodi kako, sugestivnost odnosno sugestija u kriminalističkom intervjuu, podrazumijeva: „utjecaj policijskog službenika na sadržaj iskaza nekog građanina, bez obzira na to u kojem procesnom svojstvu se nalazio“. Također Pavliček (2013:110) spominje da su Milne i Bull rangirali sugestivne tehnike koje bi mogle imati utjecaj na iskazivanje o nekom događaju na:

- „sugestivna pitanja;

² Gudjonsson i Clark (1986:84): „*Interrogative suggestibility can be defined as the extent to which, within a closed social interaction, people come to accept messages communicated during formal questioning, as the result of which their subsequent behaviour response is affected.*“

Isto i u: Gudjonsson, Rutter, Clare (1995:335), te u Gudjonsson (2003:345).

Kasnije, 1997. godine Gudjonsson je razvio poznatu skalu sugestibilnosti (engl. *Gudjonssons Suggestibility Scales*) kojom se mjeri istražna sugestibilnost. Više o navedenom u: Gudjonsson (1997).

- druge ljude koji su svjedoku ispričali obavijesti koje su dobivene iz drugih izvora;
- pozitivne posljedice, stimuliranje ili osobna percepcija da će iskazivanje na određeni način polučiti kakvu korist;
- negativne posljedice;
- ponovljeno postavljanje pitanja, određena se pitanja postavljaju po nekoliko puta nakon što je na njih već odgovoreno tako da osoba misli da njezin odgovor nije bio ispravan;
- poticanje špekulacija kroz pitanja koje se odnose na moguće opcije o odvijanju događaja, a ne stvarno zapažene činjenice.“.

Vezano uz sugestivne utjecaje, Sighn i Gudjonsson (1984:203) navode kako sugestivnost ima veliku ulogu u svjedočenju osoba, referirajući se na Sterna koji je, kako je već uvedno u radu spomenuto, još daleke 1910. godine dao definiciju **sugestivnih pitanja** kao pitanja: „na koja je djelomični odgovor spremniji nego kod drugih pitanja čime je jasno da su svjedoci u svojim odgovorima usvojili određene informacije koje su čuli naknadno.“. Prema navedenim autorima sugestivni je utjecaj moguć na dva načina - kroz sugestivna pitanja i kroz sugestivne upute intervjuiranim svjedocima, od kojih su ove posljednje, kako navode, zanemarene u istraživanjima.³

U pogledu definiranja sugestivnih pitanja, Gudjonsson, Clark (1986:84) navode da, iako nema generalnog suglasja oko definicije sugestivnih pitanja, Richardson 1965. godine ta pitanja u kontekstu intervjuiranja definira kao: „pitanja koja su postavljena na takav način da sugeriraju željeni ili očekivani odgovor.“. Pavliček (2013:110) ih definira kao ona pitanja: „koja su koncipirana na način da je u njima sadržana neka informacija koju do tada građanin nije izrekao tijekom svog iskazivanja, za koju policijski službenik očekuje da je građanin potvrdi.“. Modly i Korajlić (2002:629) definiraju sugestivna pitanja kao: „pitanja kojima se ispitaniku predočuju okolnosti koje bi trebao saznati tek iz njihovih odgovora pa ga navode na to što će odgovoriti.“, te navode da se ona mogu postaviti svjedocima, okrivljenicima i vještacima. Sugestivna pitanja su ona pitanja postavljena intervjuiranoj osobi kojima se sugerira, implicira određeni sadržaj koji bi intervjuirana osoba trebala iskazati tijekom intervjuiranja (sadržajno su usmjeravajuća), a mogu se, ovisno o kontekstu, postaviti u različitoj formi pitanja poput zatvorenih pitanja, zatvorenih pitanja s dvije ili više mogućih alternativa odgovora, ponavljanjem pitanja (istog ili ponešto preformuliranog nakon dobivanja odgovora na prvo postavljeno pitanje), višestrukim pitanjima, optužujućim pitanjima. Rooy i sur. (2016) navode kako sugestivna pitanja mogu djelomično utjecati na intervjuiranog svjedoka u slučajevima kada memorija te osobe nije bogata ili nije nedavna, a postavljena su pitanja komplicirana i time zbunjujuća ili u situacijama kada intervjuist svojim autoritetom navede intervjuiranog svjedoka da se osjeća dužan prihvatiti sugestiju intervjuista.

Nadalje vezano uz sugestivnost tijekom policijskih ispitivanja, Vinšćak i Vranić (2013:222) u svojem se radu kratko referiraju na Brainerd i Reyna, koji autori navode niz sugestivnih obilježja uobičajenih postupaka policijskih ispitivanja, a koji se uglavnom odnose na način postavljanja pitanja poput: „postavljanja da/ne pitanja, ponavljanje pitanja, pitanja

³ Kao što su naveli Sighn i Gudjonsson, u ranijim istraživanjima zanemareni su drugi mogući sugestivni utjecaji, primjerice, sugestivne upute; no u sugestivnom kontekstu mogle bi se razmatrati i primjerice upotreba određenih fraza poput „Tko laže, taj i krade“, „U laži su kratke noge“ i sl. (no navedeno nije bilo predmet ovog istraživanja).

prisilnog izbora, familijariziranje s mjestom zločina (primjerice opisivanje zločina prije negoli očevidac svjedoči), pozivanje na vanjski autoritet (primjerice kada intervjuist navodi da se zna da je ta ulica dobro noću osvijetljena te bi svatko mogao dobro vidjeti lice prolaznika)⁴ i slično. Također navode kako su, usprkos dokazima o sugestivnosti, ovakvi postupci dio standardnih ispitivanja te da ih sudovi smatraju prihvatljivim postupcima u ispitivanju i sudskim procesima. Gejisen (2018) navodi pojedine manipulativne metode ispitivanja koje primjenjuje policija poput neprikladnih pitanja od kojih se referira na sugestivna pitanja te predlaganje hipotetskih scenarija od strane policije kao moguću sugestivnu metodu. Oxemburg i sur. (2016) navode različite moguće sugestivne utjecaje policije poput sugestivnih pitanja, sugestivnih informacija i prijedloga, ponavljanih pitanja, neprimjerenog poticanja i pohvala, raspitivanja o stvarima koje se nisu dogodile, pozivi na autoritet i dr.

Iz svega prethodno navedenog vidljivo je da su rijetki autori, pretežito sa psihološkog aspekta, istraživali pojedine sugestivne utjecaje intervjuista tijekom intervjuiranja svjedoka u policiji, od kojih su najviše istraživana sugestivna pitanja.⁴

Kao podvrstu sugestivnih pitanja treba definirati i **kapciozna pitanja ili pitanja zamke**. Pavliček (2013:111) ih definira kao „... pitanja formulirana na način da polaze od neke činjenice koju svjedok nije spomenuo. Primjerice, ukoliko je svjedok ili osumnjičenik naveo da na mjestu događaja nije bilo nikog drugog osim žrtve, pitanje: Gdje je točno na mjestu događaja stajao žrtvin susjed Marko?, bilo bi kapciozno pitanje.“ Njima se u biti radi zamka za intervjuiranu osobu u koju ona na prijevaran način može „upasti“ tijekom davanja odgovora na pitanje.

U daljnjem dijelu rada bit će više rečeno o metodologiji provedenog istraživanja i dobivenim rezultatima.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno na uzorku od ukupno 30 snimki vođenih kriminalističkih intervjua, koji su za potrebe ovog istraživanja vođeni između studenata Visoke policijske škole u Zagrebu, pretežito policijskih službenika i skorih prvostupnika kriminalistike, kao intervjuista i kao intervjuiranih svjedoka izmišljenih i naučenih događaja - kaznenih djela i prekršaja (kaznena djela zlouporabe osiguranja, pronevjere, razbojništva, oštećenja tuđe stvari, odavanja poslovne tajne, provaljivanja u objekt te prekršaja protiv javnog reda i mira i nasilja u obitelji).

Većina intervjuista, njih 26, bili su muškog spola (86,7 %), dok su 4 intervjuista bila ženskog spola (13,3 %). Većina intervjuiranih osoba, njih 24, bili su muškog spola (80 %); dok je 6 intervjuiranih osoba bilo ženskog spola (20 %).

Glavni cilj provedenog istraživanja bio je provjeriti koliko su studenti Visoke policijske škole u Zagrebu kao mladi, još nedovoljno specijalistički educirani intervjuisti na početku svojih policijskih karijera usvojili data im teorijska znanja i upute iz desetosatne edukacije o ispravnim taktikama vođenja kriminalističkog intervjua, koja je prethodila snimanju

⁴ Veći je bio interes autora sa psihološkog aspekta za istražnu sugestibilnost u odnosu na osumnjičenike te lažna priznanja počinjenja kaznenih djela, primjerice Kassins, Gudjonsson, Horselenberg, Merckelbach i brojni drugi.

kriminalističkih intervjua sa svjedocima događaja, a tijekom koje je ukazivano na važnost izbjegavanja sugestivnih utjecaja (detaljnije u rezultatima istraživanja).

Stoga je u okviru istraživanja, kroz kriminalističke aspekte, odnosno kroz taktiku provođenja kriminalističkog intervjua sa svjedocima događaja - kaznenih djela i prekršaja - razmotreno primjenjuju li se sugestivna (i kaptopozna) pitanja kao negativni sugestivni utjecaji prema intervjuiranim svjedocima događaja, i ako da, na koji se način oni primjenjuju tj. manifestiraju tijekom kriminalističkog intervjua u fazi postavljanja pitanja i u kojoj mjeri.

Istraživanju se pristupilo polazeći od hipoteze da se na osnovi teorijskih znanja i danih uputa intervjuistima može očekivati kako intervjuisti neće postavljati sugestivna pitanja tijekom vođenja kriminalističkog intervjua sa svjedocima ili da će ona biti iznimno rijetka.

U istraživanju nije razmatrano je li sugestivnim utjecajima doista i ostvaren sugestivni utjecaj na svjedoke, što - zajedno s činjenicom da su se kriminalistički intervjui vodili o izmišljenim i naučenim događajima kaznenih djela i prekršaja - predstavlja ograničenje ovog istraživanja.

Podaci za provedeno istraživanje prikupljeni su uz pomoć posebno konstruiranog anketnog upitnika na temelju pribavljenih snimaka kriminalističkih intervjua. Podaci su obrađeni softverskim alatom SPSS. Rabljene su metode analize i sinteze, statistička metoda i deskriptivna metoda.

Anketni je upitnik sadržavao ukupno 25 varijabli razvrstanih u sljedeće skupine varijabli:

- Opći podaci o provedenim kriminalističkim intervjuima (duljina trajanja)
- Sugestivni utjecaj – sugestivna pitanja u fazi postavljanja pitanja uvodnoj fazi
- Sugestivni utjecaj – kaptopozna pitanja u fazi postavljanja pitanja.

Rezultati ovog istraživanja trebali bi dati znanstveni doprinos u teoretskom i aplikativnom smislu. U teoretskom smislu, ovo istraživanje doprinosi daljnjem razvoju kriminalističke teorije vezane uz taktiku provođenja kriminalističkog intervjua te vezane uz analizu pojavnosti i brojnosti sugestivnih (i kaptopoznih) pitanja kao negativnih sugestivnih utjecaja intervjuista na svjedoke koja se javljaju tijekom kriminalističkih intervjua. U aplikativnom smislu ovo istraživanje doprinosi daljnjem razvoju kriminalističke prakse ukazivanjem policijskim službenicima, posebno onima na početku njihovih policijskih karijera, na nedozvoljena sugestivna (i kaptopozna pitanja) koja bi tijekom provođenja kriminalističkih intervjua sa svjedocima događaja, u praksi trebalo u potpunosti izbjegavati. Također, istraživanjem se ukazuje na važnost specijalističkog educiranja policijskih službenika za vođenje kriminalističkih intervjua, posebice u pogledu pripreme za provođenje kriminalističkog intervjua (formuliranje i postavljanje pitanja) kao i taktike njegova provođenja. Također, ovo istraživanje može pomoći i u daljnjem razvijanju edukativnih sadržaja i programa edukacije za usavršavanja policijskih službenika u cilju što kvalitetnijeg provođenja kriminalističkih intervjua, odnosno kako bi na ispravan način prikupili što veću količinu kvalitetnijih podataka za potrebe provođenja kaznenog i prekršajnog postupka.

Naposljetku, rezultati ovog istraživanja mogu pridonijeti i drugim državnim tijelima, prije svega državnom odvjetništvu te pravosudnim tijelima u unapređivanju potrebnih im znanja iz područja kriminalistike, odnosno upotrebe kriminalističkog intervjua kao potrebnog i značajnog im alata za rad.

3. REZULTATI PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA

Studenti Visoke policijske škole u Zagrebu kao intervjuisti u okviru kolegija Kriminalistički intervjui, prije provođenja kriminalističkih intervjua sa svjedocima događaja dobili su teorijska znanja o ispravnim taktikama vođenja te vrste intervjua u trajanju od 10 nastavnih sati i potom su provodili vježbe u trajanju od 6 nastavnih sati u okviru kojih su snimali kriminalističke intervjue sa svjedocima događaja. U okviru danih im teorijskih znanja, kao i neposredno prije provođenja kriminalističkih intervjua, ukazivano im je na važnost izbjegavanja sugestivnih utjecaja tijekom kriminalističkog intervjua.

Uzevši u obzir stečena teorijska znanja i dane upute, bilo je očekivano da će intervjuisti izbjegavati korištenje sugestivnih utjecaja, no rezultati istraživanja pokazali su kako su sugestivni utjecaji u vidu sugestivnih (i kaptioznih) pitanja u fazi postavljanja pitanja ipak bili prisutni unatoč prethodno održanoj edukaciji. U ostalim fazama kriminalističkog intervjua nije bilo te vrste negativnih sugestivnih utjecaja.

U daljnjem dijelu rada usredotočit ćemo se na rezultate provedenog istraživanja.

3.1. Opći podaci o provedenim kriminalističkim intervjuima

Istraživanjem su analizirani podaci vezani uz vrijeme trajanje kriminalističkih intervjua kako bi se spoznalo postoji li povezanost između duljine trajanja kriminalističkih intervjua i broja postavljenih sugestivnih pitanja.

Tablica 1: Trajanje kriminalističkog intervjua u minutama

Vrijeme trajanja kriminalističkog intervjua u minutama	Frekvencija	Postotak
0 - 15	5	16,7
16 - 30	6	20,0
31 - 45	18	60,0
45 - 59	1	3,3
Ukupno	30	100,0

Najveći broj intervjua, njih 18, vođeni su u vremenskom rasponu od 31 minute do 45 minuta (60 %), potom od 16 do 30 minuta (20 %) njih 6, do 15 minuta (16,7 %) njih 5, te jedan u rasponu od 45 do od 59 minuta (3,3 %). Najduži intervjui trajali su 54 minute, a najkraći 12 minuta.

U vezi s povezanošću duljine trajanja kriminalističkih intervjua i broja postavljenih sugestivnih pitanja, iz rezultata istraživanja proizašlo je da je najviše sugestivnih pitanja, ukupno do 7 takvih pitanja po provedenom kriminalističkom intervjuiu, postavljeno u onima koji su trajali od 31 do 45 minuta, potom u onom koji je trajao 54 minute, ukupno do 4 takva pitanja, zatim u onima koji su trajali od 16 do 30 minuta do 3 takva pitanja te u onima koji su trajali do 15 minuta do 2 takva pitanja. Iz navedenog je vidljivo postojanje povezanosti između duljine trajanja kriminalističkih intervjua i količine postavljenih sugestivnih pitanja, odnosno, u onim kriminalističkim intervjuima koji su trajali duže postavljano je i više sugestivnih pitanja.

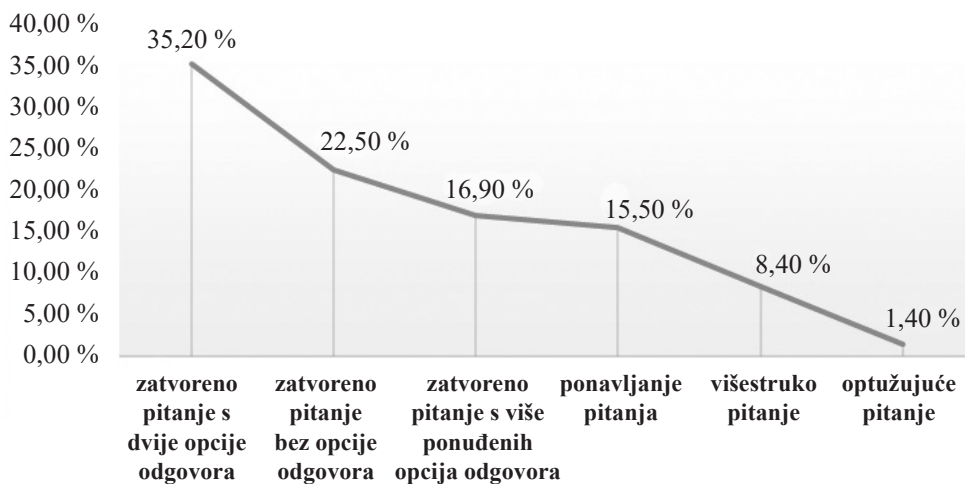
3.2. Sugestivna (i kapciozna) pitanja u fazi postavljanja pitanja tijekom provedenih kriminalističkih intervjua

Iz rezultata istraživanja proizašlo je da su u 23 od ukupno 30 vođenih kriminalističkih intervjua (76,7 %), u fazi postavljanja pitanja intervjuisti postavljali sugestivna pitanja.

U okviru svakog od ta 23 kriminalistička intervjua, u ovoj fazi postavljeno je po nekoliko takvih pitanja, a najviše ukupno do 7 sugestivnih pitanja po pojedinom provedenom intervjuu, koja će u idućem dijelu rada biti razmotrena po načinu na kojima su formulirana.

Tijekom 23 provedena kriminalistička intervjua, u fazi postavljanja pitanja postavljeno je ukupno 71 sugestivno pitanje. U pogledu načina na koja su ona postavljena u kontekstu pojedinog kriminalističkog intervjua, najviše njih je postavljeno kao zatvorena pitanja s dvije ponuđene opcije odgovora intervjuiranoj osobi (16 pitanja – 35,2 %), potom zatvoreno pitanje bez ikakvih opcija odgovora (25 pitanja - 22,5 %), zatvoreno pitanje s više ponuđenih opcija odgovora (12 pitanja - 16,9 %), ponavljanje pitanja unatoč prethodno dobivenom odgovoru od intervjuirane osobe (11 pitanja - 15,5 %), potom u formi višestrukog pitanja (6 pitanja - 8,4 %) te u jednom slučaju u formi optužujućeg pitanja (jedno pitanje - 1,4 %). U grafičkom se prikazu navedeno može prikazati na sljedeći način:

Grafikon 1: Sugestivna pitanja – podvrste pitanja i njihov udio

Iz navedenog proizlazi kako su intervjuisti unatoč prethodnoj edukaciji i uputama postavili značajni broj sugestivnih pitanja intervjuiranim svjedocima događaja, a što bi svakako trebalo izbjegavati tijekom provođenja kriminalističkog intervjua, kao i to da su sugestivna pitanja najčešće postavljana kao zatvorena pitanja s ponuđenim alternativama odgovora. Slijedom navedenog postavljena hipoteza istraživanja da se na osnovi teorijskih znanja i danih uputa intervjuistima može očekivati kako intervjuisti neće postavljati sugestivna pitanja tijekom vođenja kriminalističkog intervjua sa svjedocima ili da će ona biti iznimno rijetka, nije potvrđena.

Radi boljeg uvida u način postavljanja postavljenih sugestivnih pitanja u okviru konteksta provedenih kriminalističkih intervjua bit će ilustrirani pojedini primjeri tih pitanja. Prije ilustracije primjera treba napomenuti kako nisu sva postavljena zatvorena pitanja sugestivna ukoliko su postavljena na ispravan način. U ovim slučajevima ona nisu bila postavljena na odgovarajući način i intervjuirani se svjedoci nisu prethodno u svojem iskazivanju referirali na pojedine činjenice koje su bile predmetom postavljenih zatvorenih pitanja, tako da se nije radilo o nadopunjavanju/preciziranju iskaza kao što se kod ponovljenih pitanja nije radilo o sažimanju i parafraziranju a koje se tehnike aktivnog slušanja inače koriste prilikom intervjuiranja.

Ilustracije radi, radilo se o primjerima sljedećih pitanja:

- **zatvorena pitanja s dvije ponuđene opcije odgovora intervjuiranoj osobi**

Tijekom jednog od kriminalističkih intervjua intervjuist je nastojao utvrditi činjenice vezane uz događaj prometne nezgode u kojem se slučaju radilo o kaznenom djelu zlouporabe osiguranja jer je prometna nesreća bila fingirana. Nastojeći utvrditi dinamiku događaja postavio je pitanje: „U tom trenutku kada je on sletio u jarak s vozilom da li je on ostao neko vrijeme u njemu ili je odmah izašao?“ Ispravna formulacija pitanja glasila bi: „Što se događalo nakon što je autom sletio u jarak?“ Svjedok nije u prijašnjem slobodnom iskazivanju iskazivao na te okolnosti.

- **zatvoreno pitanje (bez opcija odgovora)**

Tijekom kriminalističkog intervjua vezanog uz događaj prekršaja nasilja u obitelji utvrđivane su činjenice vezane uz dinamiku događaja i napad počinitelja na policijske službenike tijekom njihove intervencije pri čemu je intervjuist postavio pitanje: „A nitko od ukućana ih nije krenuo urazumiti?“ Ispravna formulacija pitanja glasila bi: „Kako su na navedeno postupanje počinitelja prema policiji reagirali ostali ukućani?“ U prijašnjem slobodnom iskazivanju svjedok nije iskazivao o reakciji ostalih ukućana.

- **zatvoreno pitanje s više ponuđenih opcija odgovora**

Vezano uz događaj narušavanja javnog reda i mira u ugostiteljskom objektu prilikom utvrđivanja pozicije konobarice u objektu tijekom događaja postavljeno je pitanje: „Dok ste vi u šanku i poslužujete goste, jeste li vi okrenuti bočno, licem ili eventualno leđima tim djevojkama iz osiguravajućeg društva ili kako?“ Ispravna formulacija pitanja glasila bi: „Kada ste u šanku posluživali goste, koja je bila vaša pozicija u odnosu na djevojke iz osiguravajućeg društva? U prethodnom slobodnom iskazivanju svjedokinja nije iskazivala o navedenom.“

- **ponavljanje pitanja unatoč prethodno dobivenom odgovoru od intervjuirane osobe**

U slučaju fingirane prometne nezgode tj. kaznenog djela zlouporabe osiguranja svjedok je izjavio: „Kako sam pratio taj cijeli događaj, osoba nije imala nikakve ozljede.“. Intervjuist potom iznova postavlja pitanje: „Vi kad ste prolazili niste vidjeli tu niti krv niti?“.

Iz navedenog je vidljivo da intervjuist bezrazložno iznova postavlja pitanje na koje mu je intervjuirani već dao odgovor, sugerirajući da bi intervjuirani možda na mjestu događaja vidio krv. Na taj način intervjuist može ostvariti sugestivan utjecaj na intervjuiranog u smislu da nije zadovoljan s njegovim prethodnim iskazom.

- **višestruko pitanje**

Tijekom intervjuiranja svjedoka događaja počinjenja prekršaja protiv javnog reda i mira - tučnjava u disko klubu intervjuist je, kako bi dopunio iskaz, postavio pitanje: „Dok

ste ušli u disko, da li ste se negdje zadržali, da li ste popili, što ono kažu, putnu jednu, da li ste možda bili ispred kafića, ispred diska ili ste možda odmah došli iz kafića direktno u disko?“. Na ovaj način unaprijed sugerira svjedoku opcije odgovora što ne bi trebao raditi. Ispravna formulacija pitanja glasila bi: „Opišite mi Vaš put od kafića do disko kluba? Kako ste se ponašali kada ste ušli u disko klub?“.

- **optužujuće pitanje**

Tijekom intervjuiranja svjedoka počinjenog prekršaja protiv javnog reda i mira - tučnjava u disko klubu, intervjuišt je postavio pitanje vezano uz razlog izlaska svjedoka i njegovih prijatelja u disko klub i formulirao ga je na sljedeći način: „Radi djevojaka znači, a nije razlog izlaska bio da se ide netko potući možda ili da ste čuli da će možda biti kakva tuča, najava ili takvo nešto?“ Intervjuirana je osoba prethodno pitanju izjavila da je zajedno s prijateljima došla u disko klub radi upoznavanja djevojaka, dok je intervjuišt implicirao da bi razlog za njihov dolazak mogao biti drugačije naravi pa je navedeno i sugerirao, formulirajući pitanje na optužujući način. S obzirom na to da je svjedok prethodno iskazao zašto su došli u disko klub, nije bilo potrebe za ponavljanjem pitanja iako treba napomenuti kako bi njegova ispravna formulacija inače glasila: „Koji je bi razlog Vašeg dolaska u disko klub te večeri?“.

Nadalje, u fazi postavljanja pitanja u 3 provedena kriminalistička intervjua postavljeno je po jedno **kapciozno pitanje** (ukupno 3 pitanja u 3 intervjua - 10 %). Iako se radi o zanemarivom broju, takva se pitanja ne bi trebala uopće postavljati tijekom kriminalističkog intervjua.

Ilustracije radi, kao primjer jednog od tih pitanja može se navesti pitanje koje je intervjuišt postavio vezano uz slučaj u kojem je jedan od djelatnika te trgovine počinio kazneno djelo pronevjere. Unatoč tome što intervjuirana osoba nije izjavila da ona i drugi djelatnik po imenu Josip polažu novce u sef u trgovini, intervjuišt je postavio pitanje: „Da li su druge djelatnice u ovom slučaju prisutne kada vi i Josip stavljate te novce u sef?“, što je kapciozno pitanje s ciljem da bi provjerio stavljala li i Josip novce u sef te trgovine.

3.3. Spol intervjuišta i sugestivna (kapciozna) pitanja u fazi postavljanja pitanja, zasebni i zbirni podaci

Vezano uz postavljanje sugestivnih pitanja razmotren je spol intervjuišta koji su postavljali sugestivna pitanja tijekom faze postavljanja pitanja u provedenim kriminalističkim intervjuištima, kako bi se spoznalo postoji li kakva povezanost spola intervjuišta sa učestalijim postavljanjem te vrste pitanja.

Tablica 2: Spol intervjuišta / sugestivno pitanje u fazi postavljanja pitanja

		Sugestivno pitanje u fazi postavljanja pitanja		Ukupno
		da	ne	
Spol intervjuišta	muški	19	7	26
	ženski	4	0	4
Ukupno		23	7	30

U fazi postavljanja pitanja sugestivna pitanja postavljalo je 19 intervjuista muškog spola (73 %) i 4 intervjuista ženskog spola (100 %).

Većinu postavljenih sugestivnih pitanja unutar faze postavljanja pitanja u provedenim kriminalističkim intervjuima postavili su intervjuisti muškog spola; 61 postavljeno sugestivno pitanje (86 %), koji su činili većinu intervjuista sa 86,7 %. Intervjuisti ženskog spola bili su manje zastupljeni u provedenim kriminalističkim intervjuima sa 13,3 % i postavili su u toj fazi kriminalističkih intervjua 10 sugestivnih pitanja (14 %).

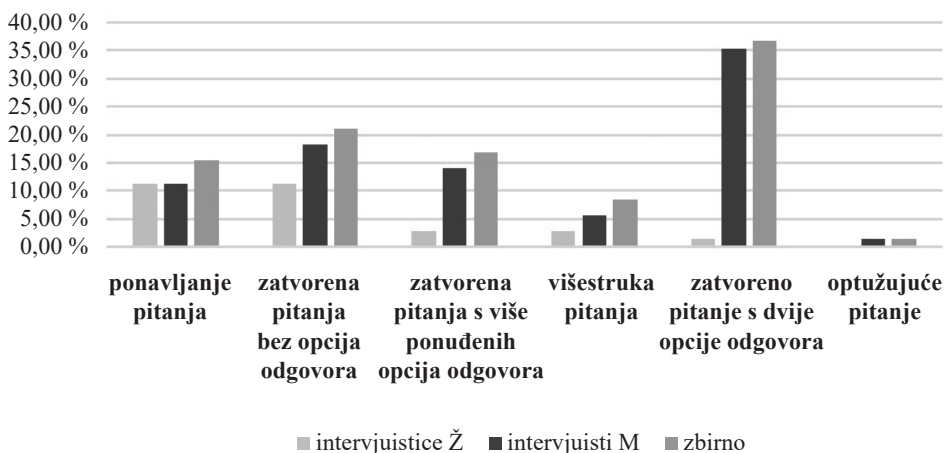
U pogledu načina na koja su intervjuisti muškog spola postavljali sugestivna pitanja proizašlo je da su oni postavljali najviše zatvorenih pitanja s dvije ponuđene opcije odgovora, 25 takvih pitanja (35,2 %), potom 13 zatvorenih pitanja (18,3 %), potom 10 zatvorenih pitanja s više ponuđenih opcija odgovora (14,1, %), 8 ponovljenih pitanja (11,3 %), 4 višestruka pitanja (5,6 %) te jedno optužujuće pitanje (1,4 %).

Vezano uz način na koji su intervjuisti ženskog spola postavljali sugestivna pitanja proizašlo je da su intervjuistice najviše koristile ponavljanje pitanja, 3 puta (11,3 %), potom su postavile podjednaki broj zatvorenih pitanja (bez opcija odgovora), zatvorenih pitanja s više ponuđenih opcija odgovora i višestrukih pitanja, svako od te podvrste pitanja po 2 (svako po 2,8 %) te jedno zatvoreno pitanja s dvije ponuđene opcije odgovora (1,4 %).

Zbirno, intervjuisti oba spola postavljali su u fazi postavljanja pitanja najviše zatvorenih pitanja s dvije ponuđene opcije odgovora (36,6 %), potom redom zatvoreno pitanje (21,1 %), zatvoreno pitanje s više ponuđenih opcija odgovora (16,9 %), ponavljanje pitanja (15,5, %), višestruko pitanje (8,4 %) te optužujuće pitanje (1,4 %).

U grafičkom se prikazu za oba spola i zbirno navedeno može prikazati na sljedeći način:

Grafikon 2: Načini i broj postavljenih sugestivnih pitanja u odnosu na spol intervjuista i zbirno

U odnosu na kaptiozna pitanja, tri postavljena kaptiozna pitanja postavili su intervjuisti muškog spola.

4. RASPRAVA

Pri razmatranju relevantne domaće i inozemne literature nisu pronađeni radovi u kojima su autori razmatrali utjecaj prethodne edukacije i uputa policijskim službenicima vezano uz taktiku provođenja kriminalističkog intervjua sa svjedocima događaja u pogledu izbjegavanja sugestivnih pitanja kao negativnih sugestivnih utjecaja, kao što je to provedeno u okviru istraživanja prezentiranog ovim radom. Također, nisu pronađeni radovi u kojima bi se na konkretnom uzorku vođenih kriminalističkih intervjua sa svjedocima događaja – kaznenih djela i prekršaja, s kriminalističkog aspekta istraživala i razmatrala brojnost sugestivnih (i kaptopoznih) pitanja, i načini na koja su ona postavljana (uz ilustraciju primjerima pitanja po podvrstama), na način na koji je to provedeno u okviru istraživanja iz ovog rada.

Kao što je već uvedeno u radu, sugestibilnost tijekom provođenja intervjua koje provodi policija - sa psihološkog su aspekta pojedini autori ranije razmatrali u svojim radovima, pri čemu su za potrebe ovog rada ponajprije istaknuti rad Gudjanssona i Clarka (1986). Navedeni autori proučavali su istražnu sugestibilnost u policijskom ispitivanju svjedoka i u tom su radu definirali istražnu sugestibilnost i razmatrali primjenu psihološko – sociološkog modela kojeg su postavili za takve vrste ispitivanja. Pri tome su sve osobe koje je policija ispitivala podveli pod svjedoke (i svjedoke i žrtve i osumnjičenike za počinjenje kaznenih djela) primjenjujući isti model sugestibilnosti na sve - i ne čineći nužnu distinkciju u odnosu na različitost svojstva tih osoba tijekom ispitivanja i temeljem toga primjene različitog pristupa pojedinoj od tih osoba tijekom intervjua kojeg je provodila policija. Naime, u policijskom postupanju, tijekom provođenja kriminalističkog intervjua, postoje drugačiji pristupi (a temeljem toga i različitosti u odnosu na moguću sugestibilnost, sugestivnost - sugestivne utjecaje i njihov cilj) prema primjerice, osobi koja je mogući počinitelj kaznenog djela i osobi koja je svjedok ili žrtva kaznenog djela. Također, drugačiji je i cilj te taktika provođenja kriminalističkog intervjua, koji se u odnosu na potencijalnog počinitelja odnose ne samo na spoznaju pravno relevantnih činjenica - već su usmjerene i na dobivanje priznanja počinitelja, dok je kod svjedoka, žrtve, kriminalistički intervju umjeren na dosjećanje i prikupljanje što većeg broja korisnih podataka u cilju uspješnog razrješavanja kaznenog djela i pronalaska počinitelja. U vrijeme kada su Gudjansson i Clark (1986) bili usmjereni na istraživanje istražne sugestibilnosti u policijskom ispitivanju svjedoka i moguću primjenu svojeg modela, bilo je općeprihvaćeno da se sve osobe koje su se podvrgavale policijskom ispitivanju nazivaju svjedocima (engl. *witness*), iako je već i u to vrijeme bilo pojedinaca koji su imali drugačije mišljenje i koji su uvidjeli da je potreban različit pristup u istraživanju sugestibilnosti u odnosu na pojedine navedene kategorije osoba koje policija ispituje u različitim svojstvima.

Nadalje, iz ranijih uvedeno spomenutih radova na temu istražne sugestivnosti vidljivo je da nema jedinstvene definicije sugestivnih pitanja kao niti ujednačene klasifikacije negativnih sugestivnih utjecaja koji se mogu manifestirati tijekom provođenja kriminalističkih intervjua. Najčešća vrsta takvih utjecaja svakako su sugestivna pitanja (i kaptopozna pitanja) postavljena u fazi postavljanja pitanja. No, moguće je i da intervjuist daje sugestivne upute ili da tijekom intervjua koristi sugestivne fraze kojima može izvršiti negativan sugestivan utjecaj na intervjuiranu osobu (u ovom radu konkretno na svjedoka događaja) i to u svim fazama kriminalističkog intervjua, o čemu nedostaje istraživanja.

Pojedini autori poput Vinšćak i Vranić, referirajući se na Brainerd i Reyna vezano uz sugestivnost tijekom policijskih ispitivanja, navodili su poneke primjere mogućnosti

sugestivnih obilježja uobičajenih postupaka policijskih ispitivanja, a koji se uglavnom odnose na moguće načine postavljanja pitanja. U odnosu na istraživanje iz ovog rada proizašlo je da su u analiziranom uzorku korištena također pojedina obilježja koja su i navedeni autori istaknuli u svojem radu, a za koja koriste termine različite od termina korištenih u ovom radu. Primjerice, navode postavljanja da/ne pitanja koja su u ovom radu zatvorena pitanja, potom ponavljanje pitanja (u njihovu i ovom radu isti termin), zatim pitanja prisilnog izbora koja su u ovom radu zatvorena pitanja s dvije opcije odgovora. Navedeno ukazuje na potrebu korištenja ujednačene stručne kriminalističke terminologije pri pisanju radova u kojima se razmatranju pitanja koja se mogu postaviti tijekom kriminalističkog intervjua.

Također, ostali uvodno spomenuti autori u pogledu sugestivnosti tijekom policijskih ispitivanja Gejisen (2018) te Oxemburg i sur. (2016) - samo su načelno spominjali pojedine manipulativne metode ispitivanja koje primjenjuje policija (sugestivna pitanja, predlaganje hipotetskih scenarija od strane policije kao moguću sugestivnu metodu, sugestivne informacije i prijedloge, ponavljana pitanja, neprimjereno poticanje i pohvala, raspitivanje o stvarima koje se nisu dogodile, pozivi na autoritet i dr.) bez konkretnijih istraživanja o navedenom i bez primjera. Za razliku od navedenih autora, sugestivna pitanja i načini postavljanja te vrste pitanja (pa i kao ponavljanih pitanja koja ti autori spominju), bila su predmet istraživanja čiji su rezultati prezentirani ovim radom.

5. ZAKLJUČAK

Unatoč očekivanjima da nakon provedene desetosatne edukacije studenata Visoke policijske škole u Zagrebu, na kojoj su dobili teoretska znanja o ispravnim taktikama vođenja kriminalističkog intervjua i u okviru kojih im je ukazivano na važnost izbjegavanja sugestivnih utjecaja, te da studenti neće tijekom kriminalističkih intervjua sa svjedocima događaja postavljati sugestivna pitanja - iz rezultata istraživanja proizašlo je da su sugestivna pitanja ipak postavljana!

Nakon analize dobivenih rezultata istraživanja vidljivo je da su u većini analiziranih snimki (23 snimke, 76,6 %) postavljana sugestivna pitanja intervjuista u fazi postavljanja pitanja tijekom kriminalističkog intervjua (23 snimke 76,7 %, sugestivno 71 pitanje), a manji dio se odnosio na primjenu kaptopozitivnih pitanja kao podvrsta sugestivnih pitanja (3 snimke po kaptopozitivno 1 pitanje, 10 %). Provedenom analizom načina na koji su formulirana sugestivna pitanja, proizašlo je da je najviše njih postavljeno u obliku zatvorenih pitanja s dvije ponuđene opcije odgovora intervjuiranoj osobi (35,2 %), zatvoreno pitanje bez ikakvih opcija odgovora (22,5 %), zatvoreno pitanje s više ponuđenih opcija odgovora (16,9 %), ponavljanje pitanja unatoč prethodno dobivenom odgovoru od intervjuirane osobe (15,5 %), višestruko pitanje (8,4 %) te optužujuće pitanja (1,4 %). Također, iz rezultata istraživanja proizašlo je kako je u kriminalističkim intervjuima koji su dulje trajali postavljen veći broj sugestivnih pitanja.

Slijedom navedenog proizašlo je kako nije potvrđena hipoteza da se na osnovi teorijskih znanja i danih uputa intervjuistima može očekivati kako intervjuisti neće postavljati sugestivna pitanja tijekom vođenja kriminalističkog intervjua sa svjedocima ili da će ona biti iznimno rijetka.

Radi praktične potkrijepe rezultata istraživanja i bolje ilustracije, u radu su dani primjeri za podvrste sugestivnih i kapcioznih pitanja proizašle iz rezultata istraživanja, kao i ispravni načini postavljanja tih istih pitanja u okviru konteksta slučaja.

U okviru istraživanja razmatran je dodatno i odnos spola intervjuista i broja postavljenih podvrsta sugestivnih pitanja tijekom provedenih intervjua kao i odnos spola i načina formuliranja podvrsta sugestivnih pitanja tijekom provedenih intervjua. Intervjuisti muškog spola postavljali su više sugestivnih pitanja od ženskih intervjuista, što je i logično s obzirom na to da su u uzorku bili zastupljeni sa 86,7 % s time da su najviše postavljali zatvorena pitanja s dvije ponuđene opcije odgovora (35,2 %). Kapciozna su pitanja u sva 3 slučaja postavili intervjuisti muškog spola. Intervjuisti ženskog spola, koji su u uzorku bili manje zastupljeni sa 13,3 %, kao sugestivna pitanja najviše su koristili ponavljanje pitanja (11,3 %).

Temeljem rezultata istraživanja vidljiva je potreba dugotrajnije specijalističke edukacije intervjuista u provođenju kriminalističkog intervjua, njegova pripremanja i primjene taktike njegova provođenja - posebice kod nedovoljno iskusnih intervjuista koji su i nakon provedene edukacije o ispravnim taktikama vođenja kriminalističkog intervjua imali problema s provođenjem kriminalističkih intervjua u smislu postavljanja sugestivnih (i kapcioznih pitanja).

Ovo istraživanje stoga predstavlja i poticaj za druga buduća istraživanja u kojima bi se mogao uzeti u obzir i utjecaj iskustva te dodatne specijalizacije intervjuista kako bi se reducirao broj sugestivnih pitanja.

LITERATURA

Udžbenici, članci

1. Baxter, J. S., Boon, J. C. W. (2000). Interrogative Suggestibility: The Importance Of Being Earnest. *Personality And Individual Differences*, 28, p. 753-762.
2. Ceci, J. Bruck, M. (1995). *Jeopardy in the courtroom: A scientific analysis of children's testimony*, Washington, DC, American Psychological Association, str. 44.
3. Dando, C.J., Geiselman, R., E. (2016). MacLeod, N., Griffiths, A., *Interviewing Adult Witnesses and Victims, Communication in Investigative and Legal Contexts* (Editors- Oxburgh, G., Myklebust, T., Grant, T., Milne, R.), John Wiley & Sons, Ltd, p. 79-106. http://41.190.29.102/Linguistic/Communication_in_Investigative_and.pdf, 20.6.2021.
4. Drake, Kim E. (2009). *The Psychology of Interrogative Suggestibility*- Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy at the University of Leicester- School of Psychology, University of Leicester.
5. Drake, K. E., Bull, R., Boon, J. C. W. (2008). Interrogative Suggestibility, Self-Esteem, And The Influence Of Negative Life Events. *Legal and Criminological Psychology*, 13, p. 299-310.
6. Ferraro, F. E. (2015). *Investigative Interviewing, Psychology, Method and Practice*, CRC Press.
7. Geijsen, K. (2018). *Persons at risk during interrogations in police custody: Different perspectives on vulnerable suspects*, Ipskamp Printing BV., <https://doi.org/10.26481/dis.20181101kg> , 25.6.2021. <https://cris.maastrichtuniversity.nl/ws/portalfiles/portal/29995233/c6168.pdf>, 25.06.2021.

8. Gordon, N. J., Fleisher, W., *Efikasne tehnike vođenja razgovora i ispitivanja*, Academic Press, 2002.
9. Gudjonsson, G. H. (2003). *The psychology of interrogations and confessions: A handbook*, Chichester: Wiley.
10. Gudjonsson, G. H. (1997). *The Gudjonsson Suggestibility Scales manual*. East Sussex.
11. Gudjonsson, G. H., S. C. Rutter, I. C. H. Clare (1995). *The Relationship Between Suggestibility And Anxiety Among Suspects Detained At Police Stations*, *Psychological Medicine*, 25, p. 875-878.
12. Gudjonsson, G. H., Clark, N. K. (1986). *Suggestibility in police Interogation: A Social Psychological Model*, *Social Behaviour*, Vol. 1., p. 83-104.
13. Inbau, F. E., Reid, J. E., Buckley, J. P, Jayne, B. C. (2013). *Criminal Interogation and Confessions*, Fifth Edition, Jones & Bartlett Learning.
14. Loftus, Elizabeth F. (1975). *Leading Questions and the Eyewitness Report*, *Cognitive Psychology*, 7, 550-572.
15. Laney, C., Loftus, E. F. (2014). *Eyewitness Testimony and Memory Biases*, Noba Project, Milwaukie https://www.researchgate.net/publication/327108738_Eyewitness_testimony_and_memory_biases, 20.05.2021.
16. Milne, R., Bull, R. (1999). *Investigative interviewing: psychology and practice*, John Wiley and Sons Ltd., Chichester.
17. Modly, D., Korajlić, N. (2002). *Kriminalistički rječnik*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj.
18. Pavliček, J., Milivojević, L. (2019). *Lie Detection During Investigative Interviewing*, *JUSTICIA - International Journal of Legal Sciences* Vol. 7, No. 11, str. 127-134. <https://sites.google.com/unite.edu.mk/justicia/archive>, 25.05.2021. <https://sites.google.com/unite.edu.mk/justicia/vol-7-no-11-2019>, 25.05.2021.
19. Pavliček, J. (2013). *Kriminalistički intervju*, Međunarodno kriminalističko udruženje, Zagreb.
20. Rooy, D. L., Heydon, G., Korkman, J., Myklebust, T. (2016). *Interviewing Child Witnesses Communication in Investigative and Legal Contexts*, (Editors - Oxburgh, G., Myklebust, T., Grant, T., Milne, R.), John Wiley & Sons, Ltd, p. 57-77. http://41.190.29.102/Linguistic/Communication_in_Investigative_and.pdf, 27.5.2021.
21. Schollum, M. (2005). *Investigative Intewieving: The Literature*, New Zeland Police, Wellington, <https://www.police.govt.nz/resources/2005/investigative-interviewing/investigative-interviewing.pdf>, 28.05.2021.
22. Sighn, K., K., Gudjonssons, G. H. (1984). *Interrogative Suggestibility, Delayed Memory and Self-Concept*, *Person. individ.* vol. 5, no. 2, p. 203-209.
23. Vinišćak, M., Vranić, A. (2013). *Utjecaj sugestivnosti pitanja i vrste prikazanog materijala na pojavu lažnih sjećanja*, *Suvremena psihologija* 16 (2013), 2, str. 219-234.

Summary

Lana Milivojević

Interviewers suggestive questions during investigative interview

From the criminalistics aspect, this paper considers suggestive questions as negative suggestive influences during conducted investigative interviews with witnesses of events - crimes and misdemeanours on a sample of 30 recordings. Investigative interviews for the purposes of this research were conducted among students of the Police College in Zagreb, Croatia as interviewers and as interviewed witnesses of events – crimes and misdemeanours.

Before conducting the investigative interviews, the interviewers gained theoretical knowledge about the correct tactics for conducting such an interview. The importance of avoiding suggestive influences during investigative interview was stressed.

Despite the expectations that in investigative interviews with witnesses interviewers would not ask suggestive questions or that they would ask such questions extremely rarely, the results of this research showed that such questions were asked despite previous interviewers' theoretical education about investigative interview tactics and instructions aimed to avoid suggestive impacts.

Research results showed that in most of the analysed recordings, suggestive questions (and in very small number captious questions) were asked in the questioning phase of the investigative interview.

Suggestive questions were asked by interviewers of both sexes, of which, according to the way they were formulated (subtypes), those were mostly closed questions with two offered answer options.

In addition to the research results, this paper also provides a couple of examples suggestive (and captious) questions asked during recorded investigative interviews.

Keywords: investigative interview, criminalistics tactics, suggestibility, negative suggestive influence, suggestive questions.